

WAT ALS... WE WERK MAAKTEN VAN EEN GEWEST WAAR WE ONS ZELFS OP HET WERK ONTPLOOIEN ?

**BAROMETER VAN DE KWALITEIT VAN HET WERK :
FOCUS OP BRUSSEL**

VOOR^{EEN}
DEGELIJKE
JOB ^{NIET}
^{ZOMAAR}
^{EEN JOB}

ABVV-FGTB
Brussel-Bruxelles

ABVV-Brussel waardeert de diversiteit van de Brusselse bevolking. De vakbond vertegenwoordigt en verdedigt alle werknemers en werknemsters met en zonder baan.

Alle standpunten in deze tekst hebben betrekking op zowel vrouwen als mannen, en zijn gericht op de collectieve verbetering van de levens- en werkomstandigheden van zo veel mogelijk mensen.

1. EDITORIAAL 1

2. DE WERKLOOSHEID DAALT. JA, MAAR... 2

**3. DE WERKLOOSHEIDSGRAAD EN DE TEWERKSTELLINGSGRAAD
GEVEN GEEN VOLLEDIG BEELD VAN DE WERKGELEGENHEID** 5

4. KWALITEIT VAN DE BRUSSELSE TEWERKSTELLING ? 7

**DE GROEI VAN DE VOLTijdSE TEWERKSTELLING LOOPT ACHTER IN VERGELIJKING
MET DIE VAN DE DEELTIJDSE EN ZELFSTANDIGE TEWERKSTELLING** 7

TOENAME VAN DE DEELTIJDSE TEWERKSTELLING 9

VROUWEN EN DEELTIJDSE TEWERKSTELLING : DE INVLOED OP DE PRIVÉSFEEER 10

TOENAME VAN HET AANTAL ZELFSTANDIGEN 12

**... ONDERTUSSEN STAGNEERT DE VOLTijdSE TEWERKSTELLING EN DAALT HET
DRASTISCH IN DE OVERHEIDSDIENSTEN !** 12

JONGE BRUSSELAARS : DE KAMPIOENEN IN TIJDELIJKE TEWERKSTELLING 14

ATYPISCHE ARBEIDSVORMEN LEIDEN TOT PRECARITEIT BIJ WERKNEMERS 17

**5. WAT ONTHOUDEN WE UIT DEZE EERSTE BRUSSELSE BAROMETER VAN DE
KWALITEIT VAN HET WERK ?** 18

6. CONCLUSIES 19

Auteur
Bijdragers

Thaddée D'HAEGELEER
Eric BUYSENS, Samuel DROOLANS, Stéphane LALOUX, Vroni LEMEIRE,
Fabian MEULENYSER
Marie-Eve COSEMANS
Julie FLAM
Estelle CEULEMANS

Vertaling
Layout
Verantwoordelijke uitgever

1 | EDITORIAAL

Sinds het economisch herstel in 2013 op gang kwam, blijven de persberichten over de gestage daling van de werkloosheid in België onverminderd binnenlopen.

Eind augustus 2018 kondigde Actiris, de gewestelijke dienst voor arbeidsbemiddeling, aan dat de werkloosheid in Brussel voor de 46e opeenvolgende maand was gedaald¹. Het is van 1992 geleden dat de werkloosheidsgraad nog zo laag was!

Hoewel deze daling van de werkloosheid ontegensprekelijk goed nieuws is, wil ABVV-Brussel toch een stapje verder gaan in de analyse. Onze terreinkennis leert ons namelijk dat deze cijfers een andere realiteit op de arbeidsmarkt verbergen: de gestage achteruitgang van de kwaliteit van het werk.

Het beleid van de federale regering heeft de activerings- en controlemaatregelen ten aanzien van mensen zonder baan verder versterkt, en werkte ook de toenemende deregulering van het arbeidsrecht en de arbeidsvoorwaarden in de hand. De gevolgen van dit beleid zijn dramatisch. Zoals de recente sociaaleconomische barometer van het ABVV² aangaf, zijn de leef- en werkomstandigheden er fors op achteruitgegaan.

Om de impact van deze maatregelen op het niveau van ons Gewest te evalueren, besloot ABVV-Brussel om een aantal cijfergegevens te

verzamelen en minutieus te analyseren. Op basis van officiële cijfers tonen we aan dat de daling van de werkloosheidsgraad niet noodzakelijk de kwaliteit van de werkgelegenheid ten goede komt. Door de maatregelen die de federale regering nam om de arbeidsmarkt te dereguleren, zien we in Brussel veeleer een trend naar meer precariteit bij de werknemers.

Deze barometer, die naar de kwaliteit van het werk peilt, buigt zich eerst over de realiteit die achter de begrippen werkloosheidsgraad en tewerkstellingsgraad schuilgaat, en belicht vervolgens de noodzaak om met andere, meer op kwaliteit gerichte indicatoren aan de slag te gaan. Alleen zo kunnen we een pertinente analyse van de Brusselse arbeidsmarkt maken.

De waarde die aan bepaalde indicatoren wordt gehecht, verhult de verborgen kant van het beleid dat sedert verscheidene decennia zowat overal in Europa wordt gevoerd.

Onze barometer zet politieke en sociale actoren ertoe aan om deze realiteit onder ogen te zien, zodat de strijd tegen werkloosheid niet langer ten koste gaat van de kwaliteit van het werk van alle Brusselse werknemers.

Estelle CEULEMANS,
Algemeen Secretaris van ABVV-Brussel

1. <https://press.actiris.be/augustus-2018-aantal-jonge-werkzoekenden-op-laagste-niveau-sinds-1990>

2. <http://www.abvvbarometer.be/>

2 | DE WERKLOOSHEID DAALT. JA, MAAR...

De voorbije vijf jaar is de werkloosheidsgraad in de drie gewesten van het land gedaald, voornamelijk als gevolg van een voorzichtige economische heropleving in Europa. Het Brussels Gewest profiteert mee van dit herstel: terwijl de werkloosheidsgraad sinds de financiële crisis van 2008 alsmear steeg en de tewerkstellingsgraad daalde, is die trend sedert 2013 omgekeerd (grafiek 1 en 2). Beide cijfers worden doorgaans beschouwd als goede indicatoren van de toestand op de arbeidsmarkt en staan zelfs centraal binnen de beleidsdoelstellingen op het vlak van werkgelegenheid. Media en regeringen zijn dan ook bijzonder blij met deze gestage daling van de werkloosheidsgraad.

Hoewel we een daling van de werkloosheidsgraad uiteraard alleen maar kunnen toejuichen, vinden we het toch belangrijk om de cijfers waarmee wordt gezwaaid enigszins te nuanceren.

De daling van de werkloosheidsgraad betekent namelijk niet dat al deze werkzoekenden een baan gevonden hebben. Ze kunnen ook uit de statistieken verdwenen zijn door diverse mechanismen als gevolg van wetswijzigingen of nieuwe methoden om de werkloosheidsgraad te berekenen.

De daling van de werkloosheidsgraad zegt overigens ook niets over de kwaliteit van de banen die effectief werden gecreëerd, noch over het profiel van de mensen die een baan hebben gevonden.

In Brussel stelde de regering van minister-president Rudy Vervoort overleg en sociale dialoog centraal binnen zijn werkgelegenheidsbeleid. Dit leidde tot een aantal positieve ontwikkelingen die door alle sociale partners worden toegejuicht: de hervorming van het doelgroepenbeleid, de Jongerengarantie en de verbeterde

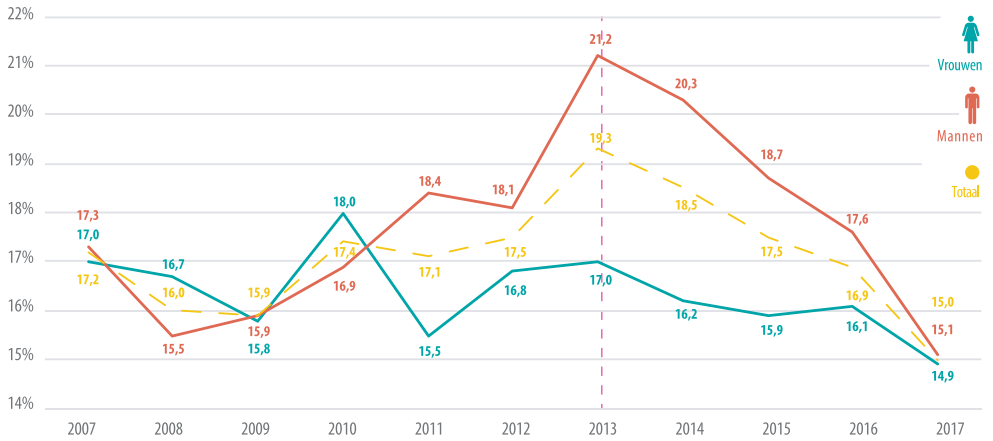
begeleiding van werkzoekenden. De rechtse maatregelen van de federale regering hebben daarentegen zeer sterk bijgedragen tot een verdere precarisering van de arbeid.

We kunnen ons dan ook terecht afvragen of de vastgestelde daling van de werkloosheidsgraad niet deels aan de verslechtering van de arbeidsvoorwaarden van alle werknemers moet worden toegeschreven: aan de ene kant wordt de arbeidsmarkt gedereguleerd en worden preciaire en flexibele statuten in het leven geroepen, aan de andere kant worden werkzoekenden via activerings-, controle- en strafmaatregelen gedwongen om deze statuten te aanvaarden.

In deze barometer proberen we allereerst om enkele aspecten van de arbeidsmarkt te belichten die slechts zelden aan bod komen. We maken korte metten met de mythe dat de “werkloosheidsgraad” de enige indicator is van de gezondheid van de arbeidsmarkt en het welslagen van het arbeidsmarktbeleid.

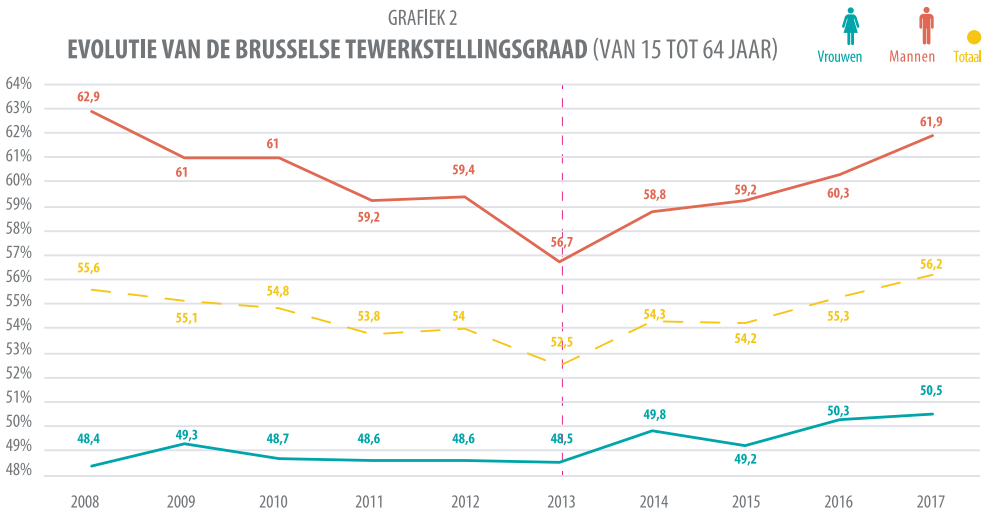
Daarom **raadt ABVV-Brussel aan om bij de monitoring van de werkgelegenheid in het Gewest rekening te houden met de verschillende dimensies van de arbeidsmarkt en om het risico op precariteit bij de werknemers te evalueren.** De werkloosheidsgraad en de tewerkstellingsgraad geven volgens ABVV-Brussel een onvolledig beeld van de toestand van de arbeidsmarkt. We stellen daarom voor om enkele aanvullende indicatoren op te nemen die ons in staat stellen **om niet alleen het aantal banen maar ook de kwaliteit van deze banen te meten.**

GRAFIEK 1
EVOLUTIE VAN DE BRUSSELSE WERKLOOSHEIDSGRAAD

Bron: Werkgelegenheidsonderzoek (EAK), Eurostat. Berekeningen ABVV-Brussel.

GRAFIEK 2
EVOLUTIE VAN DE BRUSSELSE TEWERKSTELLINGSGRAAD (VAN 15 TOT 64 JAAR)

Bron: EAK. Berekeningen ABVV-Brussel.

EINDELIJK MEER BRUSSELSE JOBS... VOOR DE BRUSSELAARS

Eén van de belangrijkste kenmerken van de Brusselse arbeidsmarkt is dat een aanzienlijk deel van de werknemers in een ander gewest woont. Het aantal banen dat door pendelaars wordt ingevuld, was lange tijd hoger dan het aantal banen dat naar inwoners van het Brussels Gewest gaat. Deze situatie werd in 2014 omgedraaid (grafiek 3). Sinds de daling van de werkloosheidsgraad die in het Brussels Gewest vanaf 2013 werd ingezet, is het aantal banen dat door Brusselaars wordt ingenomen permanent aan het stijgen. Op dit moment wordt 53% van de Brusselse banen ingevuld door een Brusselaar terwijl het aandeel van de pendelaars afneemt. Tegelijk vinden steeds meer Brusselaars een baan in de andere gewesten. De uitgaande pendelbeweging, d.w.z. het aantal Brusselaars dat gaat werken in Vlaanderen of Wallonië, is tussen 2012 en 2017 gestegen met 15%¹ (van 66 922 personen in 2012 tot 76 958 in 2017).

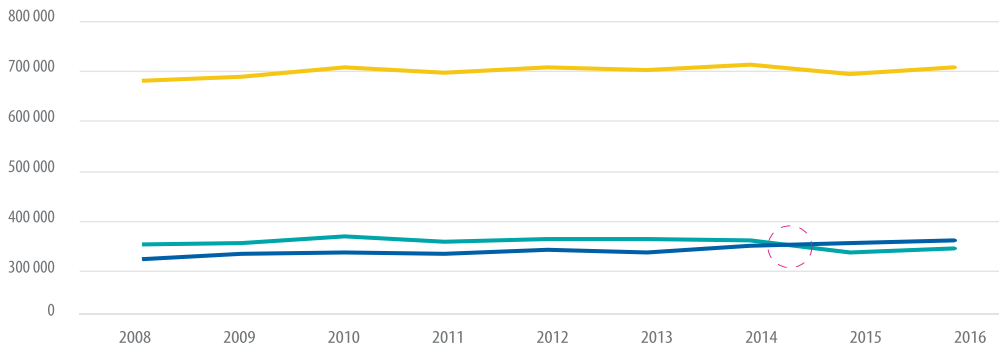
Deze evolutie is gedeeltelijk toe te schrijven aan demografische factoren. In vergelijking met de andere gewesten beschikt Brussel over meer jonge arbeidskrachten, een hoge nataliteit en

een veeleer beperkte vergrijzing. Dit heeft te maken met de sterke internationale immigratie in de hoofdstad. De relatieve vergrijzing van de bevolking in de Brusselse rand biedt dan ook tewerkstellingskansen aan de Brusselaars – en zal dit in de toekomst blijven doen – aangezien het aantal jonge nieuwkomers op de arbeidsmarkt niet langer zal volstaan om de plaats van de oudere vertrekkers in te nemen. Bovendien daalt het aantal inkomende pendelaars door deze vergrijzing ook geleidelijk, waardoor er steeds meer vacante banen voor de Brusselaars overblijven.

De maatregelen die de Brusselse regering en de gewestelijke tewerkstellings- en opleidingsinstellingen namen (in overleg met de sociale partners) hadden ook baat bij deze demografische evolutie die de tewerkstelling van de Brusselaars binnen en buiten het Gewest bevorderde. We denken hierbij meer bepaald aan de uitbreiding van de taalopleidingen, het intergewestelijk akkoord tussen Actiris en de VDAB over de mobiliteit van werkzoekenden, de hervorming van tewerkstellingsmaatregelen ten voordele van de Brusselaars...

1. Bron: FOD Economie - ADSEI (EAK), Berekening van het Brussels observatorium voor de werkgelegenheid en de opleiding

GRAFIEK 3
BINNENLANDSE TEWERKSTELLING IN HET BHG (VTE)

3 | DE WERKLOOSHEIDSGRAAD EN DE TEWERKSTELLINGSGRAAD GEVEN GEEN VOLLEDIG BEELD VAN DE WERKGELEGENHEID

Werkloosheidsgraad

= (aantal mensen die "werkloos" zijn) ÷ (aantal "actieven")¹

Tewerkstellingsgraad

= (aantal mensen "met een baan") ÷ (aantal mensen op arbeidsleeftijd)²

Deze twee indicatoren worden beschouwd als belangrijke graadmeters om het al dan niet welslagen van het arbeidsmarktbeleid te beoordelen. Regeringen spitsen hun beleid daarom ook toe op deze twee evoluties : naar beneden voor de werkloosheid, naar boven voor de werkgelegenheid.

Toch geven beide indicatoren slechts een verhouding weer: een daling van de werkloosheidsgraad betekent niet noodzakelijk dat het aantal mensen zonder werk afneemt. In dezelfde zin kan de tewerkstellingsgraad ook stijgen indien de bevolking op arbeidsleeftijd daalt, zonder dat het aantal mensen dat aan het werk is, toeneemt.

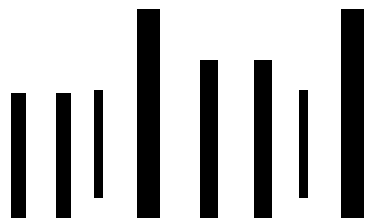
Bij de berekening van indicatoren als 'de werkloosheidsgraad' en 'de tewerkstellingsgraad' moet vooral ook worden gedefinieerd wat wordt bedoeld met 'werkloosheid zijn' en 'aan het werk zijn'. De berekening van beide indicatoren berust dus op een interpretatie die niet neutraal is.

Bijvoorbeeld :

1. Eurostat beschouwt mensen zonder werk die niet **actief** naar werk zoeken, niet als werklozen. Dit vermindert het aantal werklozen in de statistieken. Werknemers die slechts enkele uren per kwartaal werken en/of die in het zwart werken, stage lopen of vrijwilligerswerk doen, beschouwt het echter wel als 'aan het werk'. Maar een dergelijke definitie van 'werk' legt de lat wel bijzonder laag voor wat de kwaliteit van de jobs betreft. Het beleid van de federale overheid doet zo de illusie ontstaan dat de werkloosheid daalt of de tewerkstelling verhoogt, terwijl ze in feite kwalitatieve banen omzet in preciaire banen (bv. twee deeltijdse jobs i.p.v. één voltijdse, zie verder).

2. De werkloosheidscijfers van de RVA houden enkel rekening met de uitkeringstrekende werklozen. De duizenden werknemers zonder baan die geen RVA-uitkering ontvangen worden dus vergeten. Denk maar aan de jongeren in inschakelings-

1. Werklozen en mensen met een baan vormen samen de actieve bevolking
2. De bevolking in de leeftijdsgroep van 15 tot 64 jaar

tijd, de jongeren die zijn uitgesloten van het recht op inschakelingsuitkeringen, de leefloners en de vrijwillig ingeschreven werklozen. En dat terwijl ze even goed werkzoekend zijn.

Deze traditionele indicatoren vertonen doorgaans de neiging om de werkloosheidsgraad te onderschatten omdat elk van de hiervoor gebruikte berekeningsmethoden een of meer groepen werknemers zonder baan uitsluit.

Dit betekent echter niet dat deze indicatoren helemaal niet deugen. Ze moeten alleen – net als peilingen – kritisch worden geanalyseerd, rekening houdend met wat elke indicator echt berekent.

Om een objectief en genuanceerd beeld van de arbeidswereld te verkrijgen en echt inzicht te verwerven in de verschillende realiteiten, hebben we daarom diverse indicatoren nodig.

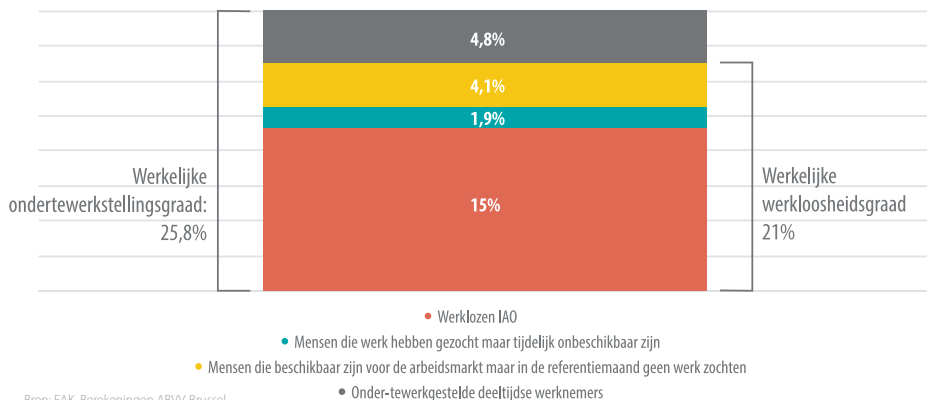
Eurostat werkt overigens al sinds enkele jaren verschillende complementaire indicatoren uit. Zo neemt het in zijn berekeningen mensen op die werk zoeken maar niet op een actieve manier (d.w.z. mensen die beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt maar die in de loop van de referentiemaand geen baan hebben gezocht) en de mensen die wel op zoek gingen naar een baan maar die tijdelijk niet beschikbaar zijn. Als deze categorieën mee worden opgenomen in de berekeningen, ligt het Brusselse werkloosheidscijfer op 21% in plaats van op 15%.

ONDERTEWERKSTELLINGSGRAAD IS EEN BELANGRIJKE INDICATOR

In Brussel hebben we ook gegevens over het aantal deeltijdsen die meer willen werken en beschikbaar zijn om dit te doen, maar geen voltijdse baan vinden. De mensen in deze categorie – goed voor 4,8% van de actieve bevolking – kunnen niet als werklozen worden beschouwd, maar bevinden zich toch in een toestand van ondertewerkstelling.

Wanneer we deze verschillende categorieën samenvoegen (werklozen, deeltijdse ondertewerkgestelden, tijdelijk onbeschikbare en beschikbare maar niet gerepertorieerde werknemers), kunnen we een nieuwe indicator berekenen: de ondertewerkstellingsgraad die vollediger is dan de gewone werkloosheidsgraad. In Brussel bedraagt dit 25,8% voor het jaar 2017 (ten opzichte van een officiële werkloosheidsgraad van 15%) (grafiek 4).

GRAFIEK 4
WERKLOOSHEIDSGRAAD VOLGENS «EAK» EN AANVULLENDE INDICATOREN (BRUSSEL, 2017)

4 | KWALITEIT VAN DE BRUSSELSE TEWERKSTELLING ?

Afgezien van het feit dat ze onvolledig zijn, vertellen de indicatoren 'tewerkstellingsgraad' en 'werkloosheidsgraad' ons niets over de kwaliteit van de banen voor de Brusselaars.

Wanneer we bijkomende informatie uit verschillende bronnen over de evolutie van de werkgelegenheid in het Brussels Gewest (2008-2016) mee verwerken in de berekeningen, levert dit ons de volgende conclusies op :

DE GROEI VAN DE VOLTIDJSE TEWERKSTELLING LOOPT ACHTER IN VERGELIJKING MET DIE VAN DE DEELTIJDE EN ZELFSTANDIGE TEWERKSTELLING

De cijfers van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (tabel) geven aan dat het aantal werkenden tussen het eerste kwartaal van 2008 en het eerste kwartaal van 2013 met 17.579 personen steeg (+5,2%). Bij de mensen die aan het werk zijn, zien we twee categorieën die toenemen : die van de loontrekkenden met een deeltijdse baan (+14.453 werkenden of +19,9%) en die van de zelfstandigen (+7.441 werkenden

of +12,3%). Het aantal **loontrekkenden met een voltijdse baan neemt daarentegen af (-2.435 werkenden of -1,2%)**, net als het aantal werknemers die in een bijzonder stelsel zitten (uitzendkrachten en seizoenswerkers).

Het is weliswaar toe te juichen dat het aantal banen dat onder een 'bijzonder' stelsel valt afgenomen is, maar de afname van het

25,8 %

ONDERTEWERKSTELLINGSGRAAD
IN BRUSSEL VOOR HET JAAR 2017

aantal voltijdse loontrekkenden wekt wel ongerustheid. Voor het ABVV is een voltijds contract van onbepaalde duur de arbeidsvorm die werknemers de beste garanties biedt op het vlak van bestaanszekerheid. In de periode vlak na de crisis, toen de werkloosheid toenam, heeft de moeilijke economische situatie bedrijven er waarschijnlijk toe aangezet hun activiteiten te verminderen en zich te ontdoen van voltijdse werknemers om ze gedeeltelijk te vervangen

door deeltijdse werknemers en eventueel zelfstandige onderaannemers.

Wat sedert 2013?

Tussen 2013 en 2016 stijgt het aantal voltijdse banen sterker (+3.439 werkenden of +1,7%). Deze stijging blijft echter lager dan de stijging van deeltijds werkenden (+4.441 of 4,9%) en zelfstandigen (+5.304 of 7,3%).

TABEL

EVOLUTIE VAN DE BRUSSELSE BEVOLKING OP ARBEIDSLEEFTIJD (15-64 JAAR) PER BEROEPSCATEGORIE, PERIODE VAN HET EERSTE KWARTAAL 2008 TOT HET EERSTE KWARTAAL 2013 EN VAN HET EERSTE KWARTAAL 2013 TOT HET EERSTE KWARTAAL 2016 (KSZ)

	Eerste kwa. 2008 - Eerste kwa. 2013		Eerste kwa. 2013 - Eerste kwa. 2016	
	Evolutie in absolute waarden	Evolutie in percentage	Evolutie in absolute waarden	Evolutie in percentage
1. Werkenden (n1)	17 579	5,2%	13 404	3,6%
1.1. Loontrekkenden in hoofdberoep van wie	10 138	3,6%	8 100	2,7%
<i>Voltijdse loontrekkenden</i>	-2 435	-1,2%	3 439	1,7%
<i>Deeltijdse loontrekkenden</i>	14 453	19,9%	4 441	4,9%
<i>Loontrekkenden Bijz.</i>	-2 073	-22,7%	163	2,3%
1.2. Zelfstandigen/helpers in hoofdberoep	7 441	12,3%	5 304	7,3%
2. Werkzoekenden/Werklozen	5 463	6,9%	-14 161	-20,0%
3. Anderen	37 913	12,2%	17 039	4,7%
<i>Totaal</i>	<i>60 955</i>	<i>8,4%</i>	<i>16 282</i>	<i>2,0%</i>
<i>Werkloosheidsgraad *</i>		<i>0,2pp</i>		<i>-3,2pp</i>
<i>Tewerkstellingsgraad *</i>		<i>-1,4pp</i>		<i>0,8pp</i>

pp= percentage punt

Bron: Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ). Berekeningen ABVV-Brussel.

*Bij de berekening van de werkloosheidsgraad en de tewerkstellingsgraad op basis van de KSZ-gegevens zorgen twee belangrijke factoren voor een vertekend beeld :

- De werkloosheidsgraad wordt onderschat omdat er enkel rekening wordt gehouden met de uitkeringsgerechtigde werkzoekenden die een uitkering van de RVA ontvangen (categorie n2 bij de KSZ) en met de vrijgestelde werkzoekenden (categorie n32 bij de KSZ).
- De KSZ houdt geen rekening met de tewerkstelling in internationale instellingen (met name de EU en de NAVO). Volgens het BISA waren op 31 december 2016 in Brussel nochtans 47.912 mensen bij deze internationale instellingen aan het werk¹. Deze werknemers zijn wel opgenomen in de algemene bevolking maar niet in de actieve bevolking, waardoor de werkloosheidsgraad kunstmatig wordt opgetrokken en de tewerkstellingsgraad kunstmatig laag wordt gehouden.

1. S. Desiere, L. Struyven, D. Cuyvers, A. Gangji (2018), Focus nr. 24 'De internationale tewerkstelling eindelijk aanwezig in de arbeidsmarktstatistieken'

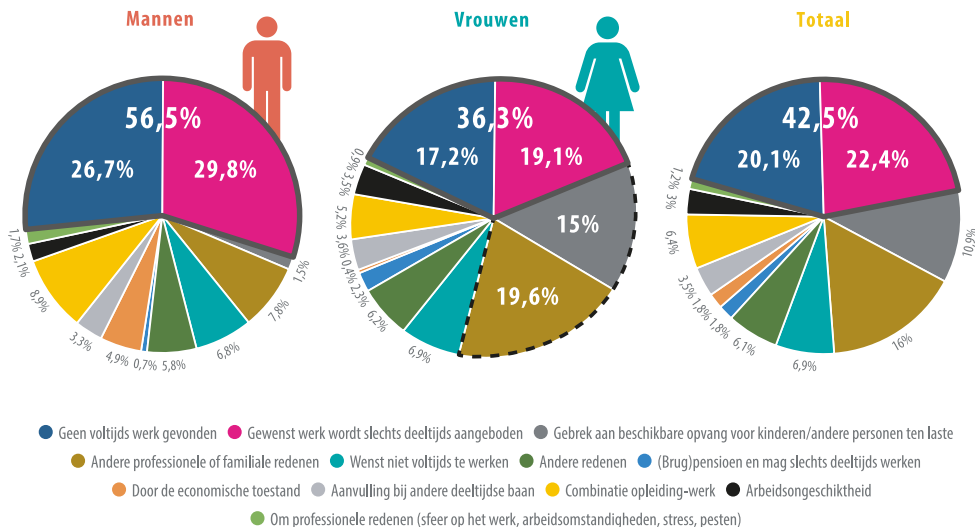
TOENAME VAN DE DEELTIJDSE TEWERKSTELLING

Afgezien van deze opmerkingen moeten we toch even stilstaan bij de evolutie van de deeltijdse tewerkstelling. **Uit de cijfers blijkt dat deze vorm van tewerkstelling grotendeels "opgelegd" wordt** (grafiek 5) : zelfs wanneer een werknemer vrijwillig voor deze arbeidsvorm kiest voor een beter evenwicht tussen werk en privé, mag dit niet als een keuze worden beschouwd. En deze situatie treft in het bijzonder vrouwen,

wat aantoont dat er nog steeds geen gelijkheid is op het vlak van de taakverdeling in het huishouden (kinderen, boodschappen,...).

Bovendien willen heel wat Brusselse deeltijdsen graag meer werken maar vinden ze geen voltijdse baan of is het werk dat ze willen doen alleen beschikbaar als een deeltijdse baan (56,5% van de mannen en 36,3% van de mannen en 36,3% van de vrouwen met een deeltijdse baan).

GRAFIEK 5
REDELEN WAAROM BRUSSELSE LOONTREKKENDEN DEELTIJDS WERKEN (2017)

Bron: EAK. Berekeningen ABVV-Brussel.

42,5%

DIT IS HET AANTAL BRUSSELSE DEELTIJDS EN OMDAT ZE GEEN VOLTIJDSSE BAAN VINDEN OF OMDAT HET WERK DAT ZE WILLEN DOEN ALLEEN BESCHIKBAAR IS ALS EEN DEELTIJDSE BAAN

In tegenstelling tot wat het geval is bij vrijwillig gekozen deeltijds werk, leidt onvrijwillig deeltijds werk wél tot precariteit bij de werknemer, aangezien zo'n baan geen loon oplevert dat bestaanszekerheid garandeert en hem/haar de kans ontnemt op professionele ontplooiing.

De cijfers van deeltijdse tewerkstelling roepen een grote vraag op : Wat verklaart dat een arbeidsvorm die over het algemeen ongewenst is in de lift zit? Het antwoord zou kunnen schuilen in het ontstaan van nieuwe managementpraktijken (voornamelijk in de dienstensector) voor functies die een volgehouden inspanning en/of een hoge mate van concentratie vergen: werkgevers zetten liever meer deeltijdse werknemers in dan een klein aantal voltijdse krachten die het moeilijker hebben om met minder rust en langere werkdagen het hogere werkritme vol te houden.

Het systeem is dus eenvoudig : vertrekkend van dezelfde loonmassa worden jobs met een geringere arbeidsduur en een lager loon gecreëerd, terwijl de productiviteit hoger

is. Een buitenkansje voor de werkgevers... maar ook voor de beleidsverantwoordelijken. De toename van het deeltijds werk vermindert de werkloosheidsgraad en verhoogt de tewerkstellingsgraad, gewoon door de beschikbare arbeid te herverdelen en zonder dat er nieuwe arbeidsplaatsen hoeven te worden gecreëerd. Bovendien gaat dit ten koste van vrouwen die massaal tewerkgesteld zijn in dit soort atypische arbeidsvormen (zie kaderstuk) (grafiek 6).

Dit toont duidelijk dat de werkloosheidsgraad en de tewerkstellingsgraad op zich niet als betrouwbare indicatoren kunnen worden beschouwd. Een interessant alternatief zou erin bestaan om de werkloosheids- en tewerkstellingsgraad in voltijdse equivalenten te berekenen. Dan zouden we namelijk een concreet beeld krijgen van het aantal beschikbare voltijdse banen voor de bevolking op arbeidsleeftijd (tewerkstellingsgraad) en van het aantal VTE's dat ontbreekt om de volledige actieve bevolking voltijds aan het werk te krijgen (werkloosheidsgraad).

VROUWEN EN DEELTIJDSE TEWERKSTELLING : DE INVLOED OP DE PRIVÉSFEER

De oververtegenwoordiging van vrouwen in de statistieken over deeltijds werk is geen onbekend gegeven. Ondanks recente verbeteringen blijft de taakverdeling in het huishouden ongelijk¹. De cijfers over de redenen waarom mensen deeltijds werken, bewijzen dit ook (grafiek 5): 34,6% van de vrouwen in Brussel die deeltijds werken, verwijst naar 'persoonlijke of familiale redenen' en 'het ontbreken van

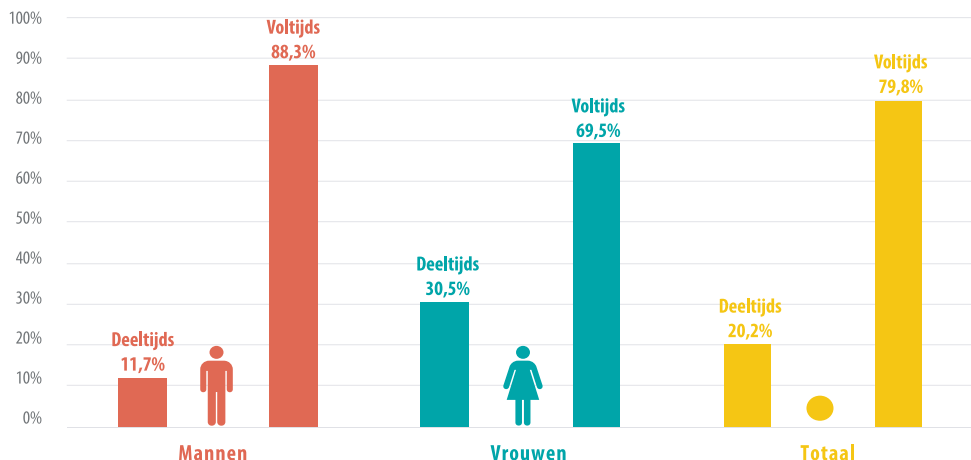
opvangmogelijkheden voor kinderen en andere personen ten laste'.

We wijzen ook op de zorgwekkende economische en sociale situatie van eenoudergezinnen waarmee het gewestelijk beleid weinig of slecht rekening houdt. Dit probleem wordt al enkele jaren onder de aandacht gebracht, maar heeft tot nu toe nog niet geleid tot concrete maatregelen in Brussel.

1. Ter illustratie: de socio-economische telling die in 2011 door STATBEL (het Belgische Bureau voor de Statistiek) werd uitgevoerd, belicht de grote ongelijkheid in de verdeling van de taken in het huishouden, meer bepaald op het vlak van verplaatsingen. De vraag aan koppels met kinderen: "Wie zet de kinderen 3 keer per week of meer op weg naar het werk af?" toont aan dat, voor de heenreis, 20,08% van de vrouwen deze taak uitvoeren tegenover 12,8% van de mannen en, voor de terugreis, 18,35% van de vrouwen hun kind ophalen tegenover 6,65% van de mannen. – Resultaten uit de presentatie van Marie GILOW, onderzoekster ULB – METICES, n.a.v. de vakbondsraad van ABVV-Brussel (17/10/2018).

GRAFIEK 6

AANDEEL VAN DEELTIJDSE TEWERKSTELLING IN DE TOTALE WERKGELEGENHEID VOLGENS GESLACHT (BRUSSEL, 2017)

Bron: EAK, Berekeningen ABVV-Brussel.

34,6 %

DE REDEN VOOR DEELTIJDS WERK ? 34,6% VAN DE VROUWEN IN BRUSSEL DIE DEELTIJDS WERKEN, VERWIJST NAAR 'PERSOONLIJKE EN FAMILIALE REDENEN' OF 'HET ONTBREKEN VAN OPVANGMOGELIJKHEDEN VOOR KINDEREN EN ANDERE PERSONEN TEN LASTE'

TOENAME VAN HET AANTAL ZELFSTANDIGEN

De evolutie van het aantal zelfstandigen doet evenzeer vragen rijzen. Het statuut van zelfstandige gaat niet noodzakelijk samen met kwaliteitsvolle tewerkstelling en bestaanszekerheid. De situatie waarin een toenemend aantal Brusselse werkenden zich bevindt, kan worden omschreven als die van 'schijnzelfstandige': zij hebben een zelfstandigenstatuut maar kunnen geen aanspraak maken op de voornaamste voordelen van dit statuut. Achter de façade van 'zelfstandigheid' blijven ze de ondergeschikte van één enkele klant. Vaak is het de werkgever die zijn werknemers dit statuut oplegt en wel met een duidelijke reden. Hiermee ontkomt hij zelf aan al zijn verplichtingen (betaling van werkgeversbijdragen, betaalde vakantiedagen, enz.) terwijl hij toch de economische macht over zijn werkkrachten behoudt. De meest in het oog springende voorbeelden in dit verband zijn de koeriers van Deliveroo en de chauffeurs van Uber, maar het fenomeen lijkt zich tot een groot deel van de dienstensector uit te breiden.

In vakbondskringen wordt gesproken over 'kapitalisme zonder ondernemingen', een 'businessmodel' waarin zoveel mogelijk activiteiten worden uitbesteed aan een groot aantal kleine 'ondernemers' die buiten het arbeidsrecht vallen – dat enkel van toepassing is op loontrekkenden – en zo niet gedekt wordt door de sociale zekerheid die hiermee samenhangt. Als 'ondernemers' kunnen deze arbeidskrachten zich ook niet verenigen om samen voor hun rechten op te komen.

Het is onmogelijk om het aandeel van de 'schijnzelfstandigen' op de arbeidsmarkt te becijferen, maar het oprukken van dit fenomeen moet ons tot nadenken stemmen over hoe we deze preciaire werknemers beter kunnen informeren en beschermen. De toename van het aantal zelfstandigen in Brussel is dus niet noodzakelijk goed nieuws, vooral niet wanneer die toename ten koste gaat van het aantal voltijdse loontrekkenden.

...ONDERTUSSEN STAGNEERT DE VOLTijdSE TEWERKSTELLING EN DAALT HET DRASTISCH IN DE OVERHEIDSDIENSTEN !

Tussen 2008 en 2016 steeg het aantal voltijdse banen in het Brussels Gewest met 1213 eenheden, terwijl het aantal deeltijdse banen steeg met meer dan 19.519 eenheden! Dit is een onrustwekkende vaststelling, vooral nu ook blijkt dat in de overheidssector het aantal voltijdse banen daalt.

Hoewel het aantal voltijdse banen in de privésector tussen 2008 en 2016 met bijna 4300 eenheden is gestegen, wordt deze stijging in grote mate tenietgedaan door het verdwijnen van voltijdse banen in de overheidssector, zoals de grafieken aantonen (grafiek 7 en 8).

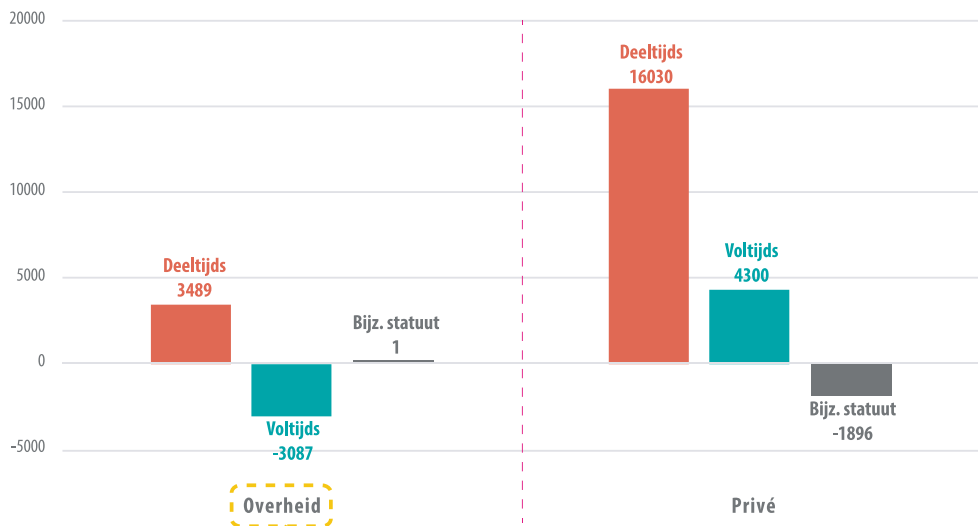

4 723

DALING VAN HET AANTAL VOLTijdSE AMBTENAREN TUSSEN 2008 EN 2016

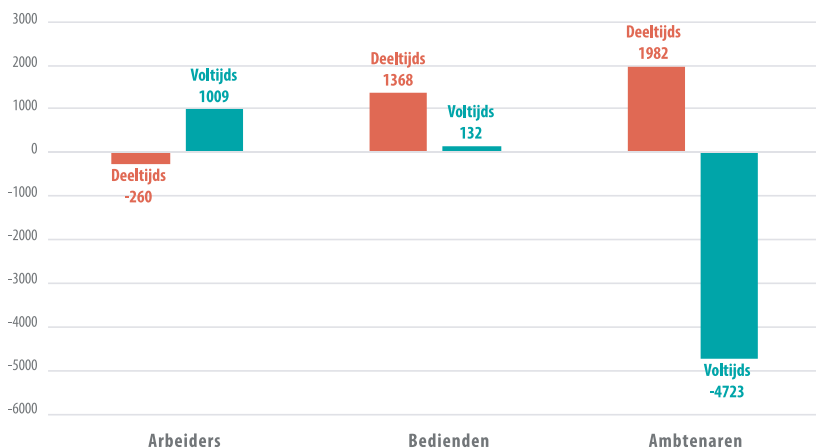
GRAFIEK 7

EVOLUTIE VAN DE WERKGELEGENHEID PER SECTOR (OVERHEID/PRIVÉ) TUSSEN HET EERSTE KWARTAAL VAN 2008 EN HET EERSTE KWARTAAL VAN 2016, BRUSSEL

GRAFIEK 8

EVOLUTIE VAN DE WERKGELEGENHEID IN DE OVERHEIDSECTOR TUSSEN HET EERSTE KWARTAAL VAN 2008 EN HET EERSTE KWARTAAL VAN 2016, BRUSSEL

Bron: EAK, Berekeningen ABVV-Brussel.

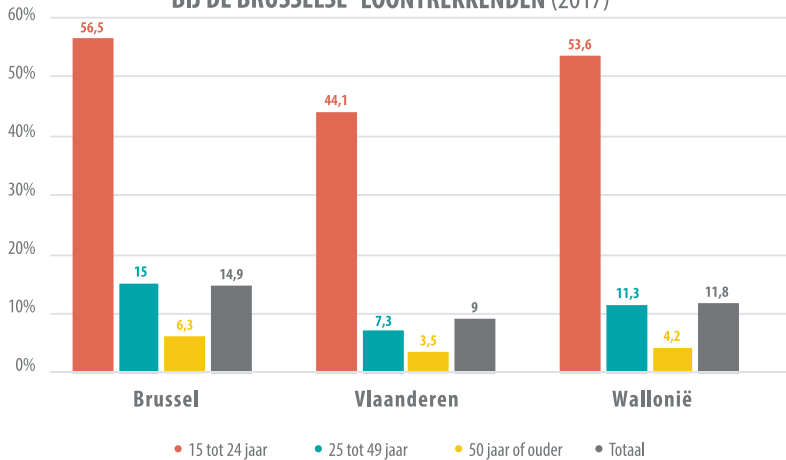
JONGE BRUSSELAARS: DE KAMPIOENEN IN TIJDELIJKE TEWERKSTELLING

In Brussel werkte 14,9% van de loontrekken- den in 2017 met een tijdelijk contract. In het hele land ging het om 10,4%. Deze tijdelijke contracten leiden tot precariteit bij de werk-

nemers : de korte looptijd biedt geen enkele werkzekerheid en maakt het voor hen dus onmogelijk om plannen te maken voor hun professionele toekomst.

GRAFIEK 9

AANDEEL VAN TIJDELIJKE TEWERKSTELLING BIJ DE BRUSSELSE LOONTREKKENDEN (2017)

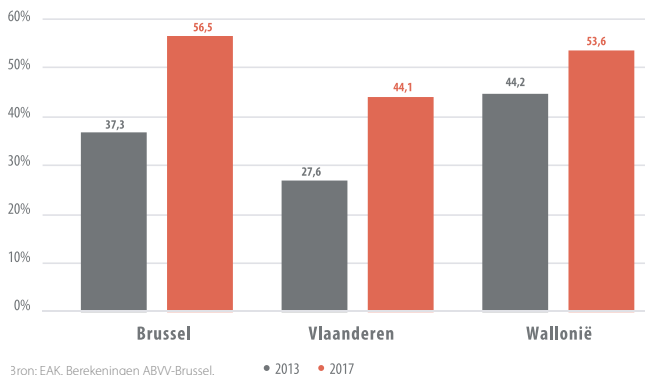
Bron: EAK. Berekeningen ABVV-Brussel.

Maar het is vooral de situatie van de jongeren die tot bezorgdheid stemt. Maar liefst 56,5% van de Brusselse loontrekkenden onder de 25 jaar is met dit soort contracten aan het werk... (grafiek 9 en 10).

De overheid antwoordt dat deze banen een "springplank" vormen en dat "zo'n baan beter is dan niets ...!". Maar volgens ABVV-Brussel gaat het de verkeerde richting uit. Hoe kan je je toekomst opbouwen als je blijft vastzitten in een

GRAFIEK 10

EVOLUTIE VAN HET AANDEEL VAN TIJDELIJKE TEWERKSTELLING BIJ DE LEEFTIJDGROEP 15-24 JAAR TUSSEN 2013 EN 2017

Bron: EAK. Berekeningen ABVV-Brussel.

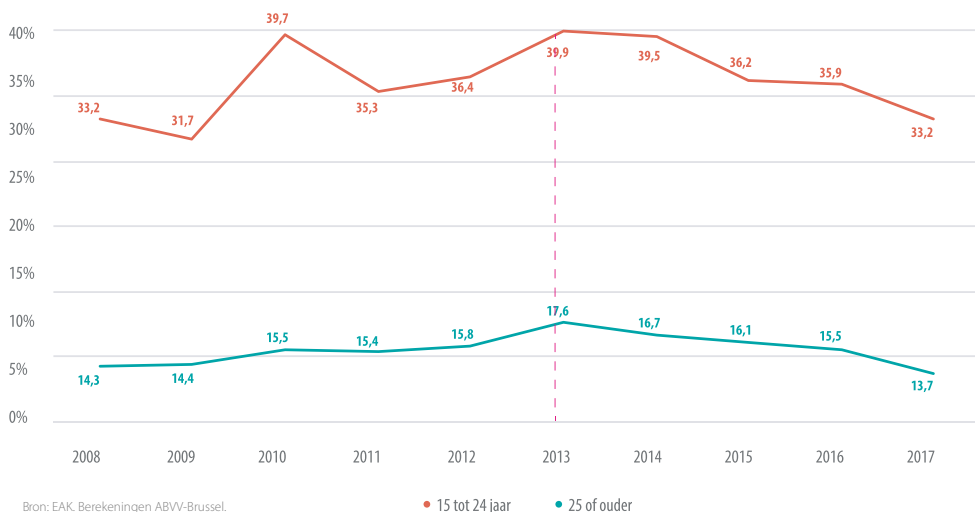
• 2013 • 2017

baan die geen perspectieven biedt ? Hoewel de cijfers van jeugdwerkloosheid duidelijk beter zijn sedert 2013 (van 40% naar 33%)¹ (grafiek 11), blijkt dat heel wat jongeren de werkloosheid verlaten met een tijdelijke baan. Het aandeel van de jonge werknemers met een tijdelijke baan is immers alleen al in deze

vier jaar gestegen van 37% tot 56,5% (zie grafiek 10) ! Achter deze cijfers kunnen we dus een strategie ontwaren: de jeugdwerkloosheid terugdringen door hen steeds onzekerdere banen aan te bieden en hen te activeren, zodat zij geen andere keuze hebben dan ze te aanvaarden !

1. Het gaat om cijfers van het geharmoniseerde werkloosheidscijfer volgens de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie dat ook rekening houdt met jongeren die niet bij Actiris zijn ingeschreven. (Bron: "De evolutie van de Brusselse arbeidsmarkt", Brussels Observatorium voor de werkgelegenheid, maandelijks verslag, augustus 2018) Merk op dat Actiris in zijn persberichten over de cijfers voor de jeugdwerkloosheid uitgaat van cijfers van werkzoekenden. Dit percentage evolueerde van 31,3% naar 24,7% tussen 2014 en 2018.

GRAFIEK 11
BRUSSELSE WERKLOOSHEIDSGRAAD PER LEEFTIJDSCATEGORIE

56,5%

MAAR LIEFST 56,5% VAN DE BRUSSELSE LOONTREKKENDEN ONDER DE 25 JAAR IS MET DEELTIJDS CONTRACT AAN HET WERK

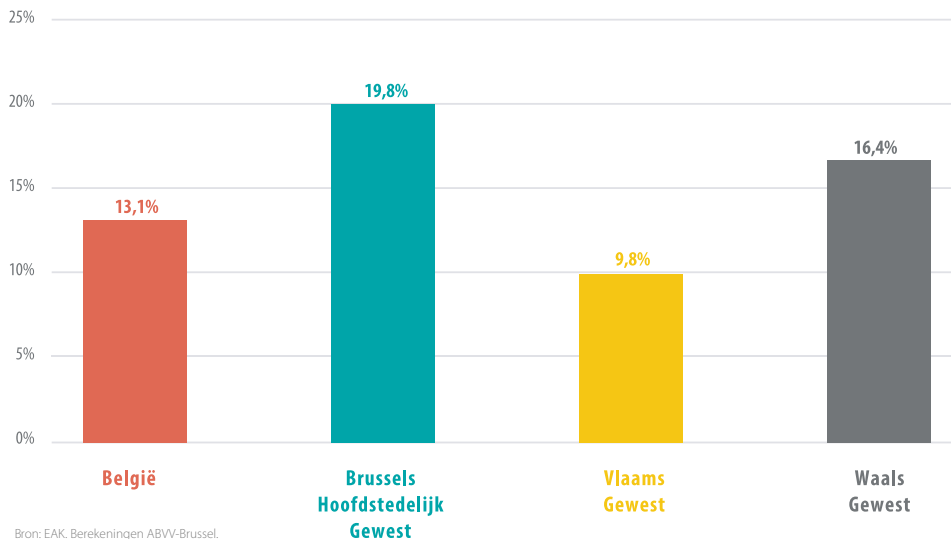

Deze vaststellingen illustreren met welke moeilijkheden jongeren op de arbeidsmarkt af te rekenen krijgen. Periodes van werkloosheid worden afgewisseld met precare arbeidscontracten en opleidingen. Gezien de beperkte kansen die hen worden aangeboden, hoeft het niet te verbazen dat hele groepen jongeren verkiezen om buiten het systeem hun weg te zoeken. Het fenomeen kreeg een naam: NEET-jongeren zijn niet aan het werk,

studerend en volgen geen opleiding (Not in Education, Employment or Training). Ook op dit vlak is het Brussels Gewest de trieste recordhouder met bijna 19,8% van de jongeren in 2016 (tegenover een nationaal gemiddelde van: 13,10%) (grafiek 12). Bijna één Brusselse jongere op 5 dus! Dit toont dat de situatie van de jongeren in Brussel bijzonder dramatisch blijft, ook al verklaren de beleidsinstanties dat ze het probleem aanpakken.

GRAFIEK 12

AANTAL NEET-JONGEREN IN DE LEEFTIJDSGROEP 18-24 JAAR
(JONGEREN ZONDER WERK DIE NIET STUDEREN EN GEEN OPLEIDING VOLGEN, 2016)

19,8%

JONGEREN ZIJN NIET AAN HET WERK,
STUDEREN NIET EN VOLGEN GEEN OPLEIDING

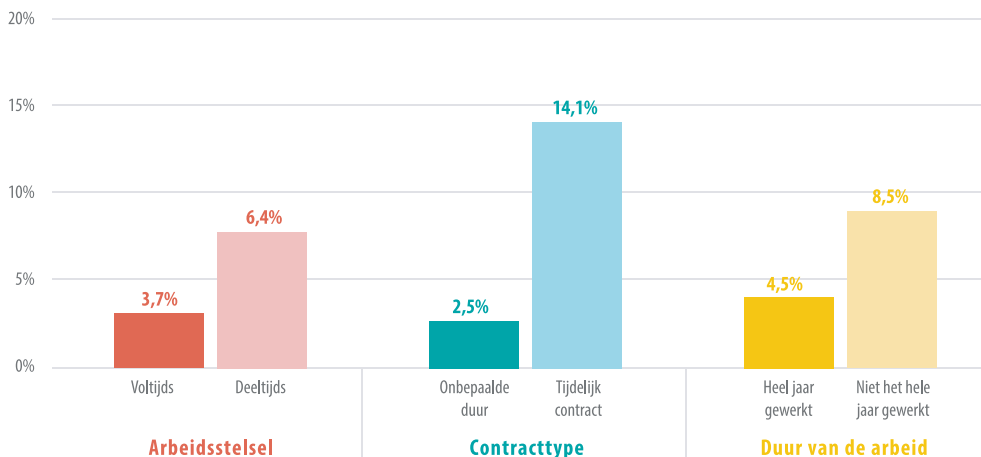

ATYPISCHE ARBEIDSVORMEN LEIDEN TOT PRECARITEIT BIJ WERKNEMERS

Deeltijds werk en uitzendwerk leiden tot precariteit bij de werknemers. Onderstaande grafiek toont duidelijk in welke kwetsbare situatie dit soort tewerkstelling mensen brengt. Deeltijdse loontrekkenden in België lopen 70% meer kans om in armoede te belanden (inkomen van minder dan 60%

van het nationaal mediaan inkomen) dan voltijdse loontrekkenden. Loontrekkenden met een tijdelijke overeenkomst lopen 5,6 keer meer kans (560%) om in armoede te belanden dan loontrekkenden met een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur!

GRAFIEK 13
ARMOEDERISICO BIJ BELGISCHE WERKNEMERS VOLGENS ARBEIDSTELSEL,
CONTRACTTYPE EN DUUR VAN DE ARBEID, 2016

Bron: Onderzoek EU-SILC (Eurostat). Berekeningen ABVV-Brussel.

5 | WAT ONTHOUDEN WE UIT DEZE EERSTE BRUSSELSE BAROMETER VAN DE KWALITEIT VAN HET WERK ?

Sedert 2013 daalt de werkloosheidsgraad in Brussel constant, terwijl dit cijfer tussen 2008 en 2013 sterk de hoogte inging.

Het aandeel van de banen in het gewest die door Brusselaars worden ingevuld, gaat in stijgende lijn, wat erop lijkt te wijzen dat de daling van de werkloosheidsgraad in het Brussels Gewest waarschijnlijk grotendeels aan demografische factoren toe te schrijven is (vergrijzing van de bevolking in de rand, vermindering van het aandeel van de pendelaars¹, enz.), maar ook aan een doelgericht beleid van begeleiding en opleiding van werkzoekenden.

Tegelijk zien we een omgekeerde trend voor de tewerkstellingsgraad. Hoewel het wel degelijk om reële evoluties gaat, verbergt de gebruikte methode een belangrijk deel van de evolutie van de Brusselse arbeidsmarkt. Bepaalde categorieën van werknemers zonder baan worden namelijk niet meegerekend, terwijl ze wel degelijk op de arbeidsmarkt aanwezig zijn. Door bijvoorbeeld bepaalde categorieën in de berekening voor 2017 op te nemen, stijgt het werkloosheidspercentage in Brussel van 15% naar 21%. Bovendien worden heel wat werknemers in een preciaire arbeidssituatie gewoon bij de werkenden ingedeeld.

Tussen het eerste kwartaal van 2008 en het eerste kwartaal van 2016 groeide alleen de deeltijdse werkgelegenheid voor loontrekken en de tewerkstelling als zelfstandige. Het aantal voltijdse banen steeg veel minder. Bovendien werd deze evolutie tussen 2008

en 2016 in de privésector in ruime mate tenietgedaan door het verdwijnen van jobs in de overheidssector.

De daling van de werkloosheidsgraad is dan ook voornamelijk aan de toename van de deeltijdse tewerkstelling en het groeiende aantal zelfstandigen te danken. Maar deeltijds werk wordt grotendeels onvrijwillig verricht en is in het nadeel van de bescherming van de werknemers omdat hun bestaanszekerheid vermindert. De armoedecijfers bewijzen dit : in België hebben deeltijdse werknemers 70% meer kans dan voltijdse werknemers om in de armoede terecht te komen. Vrouwen zijn bovendien sterk oververtegenwoordigd op het vlak van deeltijdse tewerkstelling. Vaak kiezen zij niet uit vrije wil voor deeltijds werk maar om redenen die verband houden met familiale en huishoudelijke taken en het ontbreken van voldoende betaalbare en kwalitatieve kinderopvang.

We stellen ook vast dat er een klasse van 'schijnzelfstandigen' ontstaat. Deze werkkrachten zien zich gedwongen een zelfstandigenstatuut te aanvaarden en kampen steeds vaker met precariteit. Zij kunnen niet rekenen op passende sociale bescherming en genieten evenmin echte autonomie bij het uitvoeren van hun taken.

Bovendien is het aandeel van de tijdelijke contracten hoog bij de Brusselse werknemers en vooral bij de jongeren. In 2017 had meer dan de helft van werkende jongeren een tijdelijke job! Het werkloosheidscijfer en dat van de

1. Ter herinnering: op dit moment wordt 53% van de Brusselse banen ingenomen door Brusselaars.

“NEET” (jongeren zonder studies, werkloosheid of opleiding) is bijzonder hoog. Jongeren geraken moeilijk weg uit hun situatie omdat de jobs die ze krijgen aangeboden precair van aard zijn. In België is het armoederisicopercentage van deze werknemers met een tijdelijk contract 5,6 keer hoger dan dat van werknemers met een vast contract.

Voor we afsluiten benadrukken we dat ABVV-Brussel zich ten volle bewust is van het feit dat de positie van werknemers van buitenlandse origine op de arbeidsmarkt nog steeds bijzonder netelig is. Een tweede luik van deze barometer -te verschijnen in 01/2019- buigt zich over de situatie van mensen van buitenlandse afkomst op de Brusselse arbeidsmarkt.

6 | CONCLUSIES

Deze Barometer, die het werk is van de studiedienst van ABVV-Brussel, tempert in belangrijke mate het optimisme waarvan alle beleidsverantwoordelijken op het vlak van tewerkstelling blijken te zijn. Het benadrukt ook de belangrijke verantwoordelijkheid van de federale regering in de toenemende precarisering van de tewerkstelling in de afgelopen jaren, ondanks de huidige context van verbeterde economische omstandigheden.

De indicatoren die de verschillende regeringen naar voor schuiven, geven slechts een gedeeltelijke analyse van de situatie van de arbeidsmarkt.

Voor het ABVV mag de daling van de werkloosheid niet het enige doel zijn van het tewerkstellingsbeleid. Het is even fundamenteel om de kwaliteit van de gecreëerde

tewerkstelling in overweging te nemen. Deze bezorgdheid moet centraal komen te staan in het beleid van de komende jaren !

ABVV-Brussel is van mening dat een baan een werknemer de kans moet bieden om zich te ontplooiën. Een baan dient om financieel onafhankelijk te zijn en om zichzelf als mens te ontwikkelen, zonder het vermogen van de toekomstige generaties om hetzelfde te doen, in gevaar te brengen. Deze sociale benadering van arbeid, die vooral sinds de overheersing van het neoliberale economische model zwaar onder vuur is komen te liggen, moet absoluut weer zijn plaats krijgen binnen het denken van onze politieke besluitnemers.

DAAROM EIST ABVV-BRUSSEL

- De invoering van een **regelmatige monitoring van de kwaliteit van het werk** in het Brussels Gewest. Deze monitoring moet rekening houden met diverse indicatoren die arbeid in al zijn dimensies belichten en moet vertrekken vanuit een kwalitatieve benadering die op de arbeidsomstandigheden en het risico op precariteit voor de werknemers focust. De monitoring zou meer in het bijzonder rekening moeten houden met de graad van ondertewerking maar ook met de evolutie van de verschillende categorieën van arbeid (deeltijdse arbeid, uitzendarbeid, tijdelijke overeenkomsten, enz.) EN met het risico op precariteit dat met elk van deze categorieën samenhangt. Bijzondere aandacht moet gaan naar gender- en diversiteitskwesties.
- Het **herstel van de rechtsstaat door een aanzienlijke versterking van de menselijke en technische middelen van de gewestelijke en federale inspectiediensten en de rechterlijke macht** om sociale dumping en schending van het arbeidsrecht in de praktijk te bestrijden.
- Het **eiinde van de tewerkstellingsmaatregelen van de federale regering die het statuut van de werknemers en de aanverwante rechten (arbeidsrecht, sociale zekerheid, enz.) precariseren, en het opleggen van overheidsregulering die het ontstaan van nieuwe statuten met minder bescherming in ons Gewest tegengaat.**

Het doel moet zijn om voltijdse banen van goede kwaliteit te scheppen, en niet om precare jobs te creëren, zoals de regering doet via :

- ❑ de niet-onderhandelde flexibilisering van arbeid (wet-Peeters ...);
- ❑ de verlaging van de arbeidskosten

via fiscale en parafiscale aftrekken en vrijstellingen die op de begroting van de staat en de sociale zekerheid wegen zonder dat er garanties voor jobcreatie tegenover staan;

- ❑ de creatie van statuten die minder rechten en bescherming bieden aan werknemers en die in de plaats van bestaande banen komen (flexijobs, jobs met 500 euro belastingvrij ...);
  - ❑ de activeringsmaatregelen die werknemers dwingen om eender welke job te aanvaarden;
  - ❑ de besparingsmaatregelen die kwaliteitsvolle banen bij de overheid doen verdwijnen.
- De goedkeuring van **gewestmaatregelen voor werknemers, en vooral voor eenoudergezinnen**, op voorstel van de ESRBHG (Economische en Sociale Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) en de Gewestelijke Adviesraad voor Gelijkheid tussen Vrouwen en Mannen, waaronder de oprichting van kwalitatieve onthaalstructuren voor jonge kinderen aan betaalbare prijs, waardoor zowel vrouwen als mannen een voltijdse baan kunnen hebben, en die aan de werknemers een statuut en goede werkomstandigheden bieden.
  - De **invoering van andere tewerkstellingsmaatregelen** zoals:
    - ❑ de collectieve arbeidsduurvermindering zonder loonverlies en met compenserende aanwervingen;
    - ❑ het scheppen van werkgelegenheid in de overheidssector door de statutarisering van contractuele ambtenaren en de versterking van de middelen van de overheidsdiensten.

Deze eisen op het vlak van werkgelegenheid vormen slechts een deel van het samenlevingsproject dat het ABVV voor het Brussels Gewest verdedigt.

Een overzicht van het volledige eisenpakket van ABVV-Brussel is te vinden op www.abvvbrussel2019.be

